SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja

# Druk nr 255

Warszawa, 16 grudnia 2011 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

## - o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Marka Balta.

(-) Romuald Ajchler; (-) Leszek Aleksandrzak; (-) Marek Balt; (-) Anna Bańkowska; (-) Jacek Czerniak; (-) Dariusz Joński; (-) Ryszard Kalisz; (-) Tomasz Kamiński; (-) Zbigniew Matuszczak; (-) Leszek Miller; (-) Grzegorz Napieralski; (-) Cezary Olejniczak; (-) Artur Ostrowski; (-) Stanisława Prządka; (-) Małgorzata Sekuła-Szmajdzińska; (-) Jerzy Wenderlich; (-) Bogusław Wontor; (-) Stanisław Wziątek; (-) Zbyszek Zaborowski; (-) Ryszard Zbrzyzny.

Projekt

**Ustawa**

**z dnia.....2011 r.**

**o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw**

**Art. 1**

W ustawie z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, Nr 10, poz. 111; z 1969 r. Nr 13, poz. 95; z 1975 r. Nr 17, poz. 94; z 1989 r. Nr 29, poz. 154; z 1998 r. Nr 137, poz. 887) wprowadza się następujące zmiany:

1) tytuł ustawy otrzymuje brzmienie: Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki i poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych,

2) w preambule ustawy skreśla się słowa „oraz celem materialnego zabezpieczenia duchowieństwa”,

3) w art. 1 uchyla się ust. 4 i 5,

4) art. 7 ust. 2 otrzymuje brzmienie: Rada Ministrów ustali tryb zarządu i użytkowania (ust. 1)

5) uchyla się art. 8 – 11.

**Art. 2**

W ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, Nr 162, poz. 1118 i 1126; z 1999 r. Nr 26, poz. 228, Nr 60, poz. 636, Nr 72, poz. 802, Nr 78, poz. 875 i Nr 110, poz. 1256; z 2000 r. Nr 9, poz. 118, Nr 95, poz. 1041, Nr 104, poz. 1104 i Nr 119, poz. 1249; z 2001 r. Nr 8, poz. 64, Nr 27, poz. 298, Nr 39, poz. 459, Nr 72, poz. 748, Nr 100, poz. 1080, Nr 110, poz. 1189, Nr 111, poz. 1194, Nr 130, poz. 1452 i Nr 154, poz. 1792; z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 41, poz. 365, Nr 74, poz. 676, Nr 155, poz. 1287, Nr 169, poz. 1387, Nr 199, poz. 1673, Nr 200, poz. 1679 i Nr 241, poz. 2074; z 2003 r. Nr 56, poz. 498, Nr 65, poz. 595, Nr 135, poz. 1268, Nr 149, poz. 1450, Nr 166, poz. 1609, Nr 170, poz. 1651, Nr 190, poz. 1864, Nr 210, poz. 2037, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 19, poz. 177):

1) w art. 4 pkt 2 skreśla się lit. f);

2) w art. 7 dodaje się pkt 6 w brzmieniu:

„6) duchowni przebywający na misjach lub prowadzący działalność duszpasterską wśród Polonii”

3) w art. 16:

a) ust. 10 otrzymuje brzmienie:

„10. Składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe duchownych, o których mowa w art. 9 ust. 1a finansują w całości, z własnych środków, ubezpieczeni”

b) ust. 10a otrzymuje brzmienie:

„10a. Składki za ubezpieczonych, o których mowa w ust. 10, oraz w art. 7 pkt 6 może finansować zwierzchnia krajowa instytucja diecezjalna lub zakonna po uprzednim powiadomieniu Zakładu”

W ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. nr 210, poz. 2135 z późn. zm.)

1) w art. 86 ust. 4 skreśla się słowa „z Funduszu Kościelnego” dodając zwrot „przez zwierzchnią krajową instytucję diecezjalną lub zakonną”

2) w art. 86 uchyla się ust. 5.

**Art. 3**

W ustawie budżetowej na rok 2012 zostanie uwzględniona dotacja dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na pokrycie składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i zdrowotne duchownych za rok 2011 w części, która nie zostanie sfinansowana w 2011 r. przez Fundusz Kościelny oraz przez składki opłacane przez duchownych, instytucje diecezjalne i zakonne.

**Art. 4**

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2012 r.

**Uzasadnienie**

Celem projektowanej regulacji jest zniesienie Funduszu Kościelnego, jako nieadekwatnej w warunkach państwa neutralnego światopoglądowo formy budżetu wyznań. Tak stało się m.in. we Francji na mocy ustawy z 9 grudnia 1905 r. o rozdziale kościoła od państwa.

Zniesienie Funduszu Kościelnego nastąpi przez uchylenie odpowiednich sformułowań przedmiotowej ustawy poświęconych tej zinstytucjonalizowanej formie dotacji państwowych. Przed przejęciem przez państwo dóbr martwej ręki kościoły i inne związki wyznaniowe posiadały 7.069 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 177.630,8 ha, z czego przypadało na Kościół Katolicki obrządku łacińskiego 154.920,3 ha, Kościół Katolicki obrządku greckokatolickiego (unickiego) 13.982 ha, Kościół Katolicki obrządku wschodniosłowiańskiego (tzw. neounia) 61,6 ha, kościoły ewangelickie 5.064,4 ha, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny 2.830,6 ha, gminy wyznaniowe żydowskie 588,3 ha, kościoły mariawickie 118,4 ha, Muzułmański Związek Religijny 30,4 ha, Polski Kościół Chrześcijan Baptystów 21,1 ha, Polski Narodowy Kościół Katolicki 6,7 ha, gminy mennonickie 6,2 ha, oraz na Kościół Starokatolicki, Wschodni Kościół Staroobrzędowy oraz Kościół Metodystyczny po 0,1 ha. Te dane, jak również poniższe dane o powierzchni przejętych przez Państwo dóbr martwej ręki zawarte są w przechowywanych w Archiwum Akt Nowych archiwaliach Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Departament Przebudowy Ustroju Rolnego, zwłaszcza w zespole akt 1434.

Nazwa „dobra martwej ręki" w jednej wersji pochodzi od okoliczności, że chodzi przede wszystkim o zapisy dokonywane na rzecz kościołów na łożu śmierci. Według drugiej wersji nazwa ta związana była z wielowiekowymi zakazami sprzedaży ziemi przez kościoły, przez co grunty te były martwe dla obrotu.

Powyższe dane statystyczne nie dotyczą Ziem Zachodnich i Północnych, na których dekretem z dnia 26 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziem Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. Nr 48, poz. 279) upaństwowiono z przeznaczeniem na cele naprawy ustroju agrarnego w Polsce niemal wszystkie grunty rolne, w tym także kościelne. Nie zostały na tych ziemiach upaństwowione, zgodnie z dekretem z dnia 8 marca 1948 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87) jedynie majątki osób narodowości polskiej (ludności rodzimej) lub innej narodowości prześladowanej przez Niemców. Wspomniany dekret z dnia 26 września 1946 r. przewidywał możliwość przekazania nieruchomości rolnych na potrzeby związków wyznaniowych, lecz przepis ten został zastosowany jedynie w odniesieniu do kilkuset hektarów. Opisana niżej

ustawa z dnia 20 marca 1950 r. nie była stosowana na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Pewne zbliżenie do sytuacji w Polsce centralnej w dziedzinie dóbr martwej ręki przyniosły przepisy ustaw wyznaniowych z lat 90. XX w. zezwalające na obdarowanie przez państwo poszczególnych parafii (gmin wyznaniowych, zborów) na Ziemiach Zachodnich i Północnych gruntami rolnymi o powierzchni do 15 ha.

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, Nr 10, poz. 111; z 1969 r. Nr 13, poz. 95; z 1975 r. Nr 17, poz. 94; z 1989 r. Nr 29, poz. 154; z 1998 r. Nr 137, poz. 887) upaństwowiła, jak postanawiał jej art. 1 "wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych". Jednak od upaństwowienia wyłączono gospodarstwa rolne proboszczów (beneficja proboszczowskie) o powierzchni do 50 ha, zaś na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego o powierzchni do 100 ha. W przypadkach przekroczenia tych norm obszarowych upaństwowieniu podlegała jedynie nadwyżka nad 50 względnie 100 ha. Należy przypomnieć, że w trakcie prac Sejmu Ustawodawczego nad projektem ustawy o utworzeniu Funduszu Kościelnego pozytywne stanowisko wobec przejęcia przez państwo dóbr martwej ręki prezentowało katolickie Stronnictwo Pracy. Poseł tego ugrupowania A. Olchowicz stwierdził w trakcie tych prac co następuje: *„Wyrażając swój pogląd i stanowisko do projektu ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadanych gospodarstw rolnych i o utworzeniu Funduszu Kościelnego, chcemy podkreślić, jako stronnictwo katolików, że zagadnienie tu dziś przed Wysokim Sejmem postawione, jest przez większość społeczeństwa katolickiego, nie wyłączając również duchowieństwa – oceniane pozytywnie. Większość katolików polskich znakomicie odróżnia cele i zakres uprawnień społeczności, jakimi są Państwo i Kościół.” (Stronnictwo Pracy – przemówienia posłów Stronnictwa Pracy wygłoszone na sesji zwyczajnej jesiennej r. 1949/50 Sejmu Ustawodawczego R.P., Warszawa 1950, s. 67)* W aneksie do protokołu Wspólnej Komisji Rządu i Episkopatu z dnia 14 kwietnia 1950 r. wyłączono od upaństwowienia do 50 ha dla ordynariuszy diecezji i dla seminariów duchownych oraz do 5 ha dla domów zakonnych.

Jedyne zachowane w archiwach zestawienie powierzchni upaństwowionych gospodarstw rolnych według stanu z dnia 15 stycznia 1951 r., zatem po zakończeniu akcyjnego przejmowania dóbr martwej ręki, wykazuje, że przejęto 89.090,8 ha. Zestawienie nie zawiera podziału na poszczególne kościoły i inne związki wyznaniowe będące poprzednimi właścicielami przejętych nieruchomości. Po dniu 15 stycznia 1951 r. wykonanie ustawy o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki miało - poza jednym wyjątkiem - jedynie

charakter korekt zarówno w postaci przejęcia przeoczonych nieruchomości jak i zwrotu nieruchomości nie podlegających przejęciu. Wyjątkiem było przejęcie po tym dniu, za wymuszoną przez władze państwowe zgodą kierownictwa Kościoła Prawosławnego, ponad 2.000 ha gruntów gospodarstw rolnych proboszczów parafii prawosławnych. Występujące w literaturze przedmiotu znacznie wyższe dane o rzekomej powierzchni przejętych nieruchomości nie znajdują oparcia w materiałach archiwalnych. Zresztą w żadnej publikacji nie podano źródeł zawyżonych danych.

Grunty wyłączonych od przejęcia gospodarstw rolnych proboszczów mogły być sprzedawane. Z możliwości tej korzystano w szerokim zakresie zarówno dla pokrycia wydatków kościelnych jak i w obawie przed możliwością dalszych upaństwowień. Prymas kardynał Stefan Wyszyński uważał, że prowadzenie dużych gospodarstw rolnych odciąga proboszczów od duszpasterstwa. W rezultacie powierzchnia gruntów rolnych, z których kościoły i inne związki wyznaniowe opłacały podatek gruntowy, wynosiła w 1965 r. 38.674,5 ha.

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. ustalała w art. 1 ust. 4, że „Dochody z przejętych nieruchomości przeznaczone są wyłącznie na cele kościelne i charytatywne zgodnie z postanowieniami niniejszej ustawy". Dochód z tych nieruchomości oraz dotacje państwowe utworzyły Fundusz Kościelny. Taka koncepcja miała poprzedników w Austrii w końcu XVIII wieku w tzw. józefinizmie, w Niemczech w 1807 r. i po włączeniu Państwa Kościelnego do zjednoczonych Włoch w 1871 r. Warunkiem zastąpienia dotacjami państwowymi dochodów z upaństwowionych dóbr martwej ręki było pozostawanie tych dóbr we władaniu państwa. Gdy w Austrii w 1960 r. doszło do porozumienia ze Stolicą Apostolską i zwrotu Kościołowi Katolickiemu części przejętych dóbr, w porozumieniu tym odpowiednio zmniejszono wysokość dotacji państwowych. We Włoszech wprowadzono w 1985 r. możliwość przekazywania przez podatników 0,8% (8 promili) należnego podatku dochodowego na cele kościelne, w związku z czym po kilkuletnim okresie przejściowym zaniechano wypłacania kościołom dotacji państwowych. Dla porównania, w 1949 r. w Czechosłowacji została uchwalona ustawa o gospodarczym zabezpieczeniu kościołów i związków wyznaniowych przez państwo. Zgodnie z jej postanowieniami państwo Czechosłowackie wypłacało osobiste uposażenie duchownym, którzy wykonywali – za zgodą państwa – obowiązki duszpasterskie w administracji kościelnej lub w zakładach kształcenia duchownych. Na elementy tego uposażenia składały się: płaca podstawowa, dodatek funkcyjny i premia.

W Polsce natomiast nie wydzielono organizacyjnie i finansowo upaństwowionych dóbr martwej ręki. Zostały one włączone do Państwowego Zasobu Ziemi, bez ustalenia wysokości dochodów z tych dóbr. Fundusz Kościelny oparty został wyłącznie na dotacjach budżetowych. Cele Funduszu ustalone zostały w art. 9 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. w pięciu punktach: utrzymanie i odbudowa kościołów; udzielanie duchownym pomocy materialnej i lekarskiej oraz organizowanie dla nich domów wypoczynkowych; objęcie duchownych ubezpieczeniem chorobowym w przypadkach uzasadnionych; specjalne zaopatrzenie emerytalne społecznie zasłużonych duchownych; wykonywanie działalności charytatywno-opiekuńczej. W organach Funduszu Kościelnego mieli uczestniczyć duchowni, lecz Konferencja Episkopatu Polski odmówiła ich wydelegowania do tych organów. Zarząd Funduszu sprawował jeden z wicedyrektorów Urzędu do Spraw Wyznań.

Po zorganizowaniu na początku lat 60. XX w. Kół Księży w Zrzeszeniu Katolików "Caritas", skupiających księży katolickich aprobujących zasady ustrojowe PRL, Fundusz Kościelny wydawany był w przeważającej części na rzecz tych Kół, które swym członkom udzielały pomocy materialnej i lekarskiej oraz organizowały dla nich domy wypoczynkowe. Fundusz Kościelny dotował również działalność Polskiej Rady Ekumenicznej i niekiedy niektórych kościołów, a także dotował remonty budynków kościelnych i cmentarzy wyznaniowych.

Zmiana nastąpiła poprzez uchwalenie w dniu 17 maja 1989 r. przez Sejm PRL ustawy o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz. U. Nr 29, poz. 156), która przewidziała pokrywanie składek na to ubezpieczenie w wysokim stopniu z Funduszu Kościelnego. Zasada ta została podtrzymana w toku reformy ubezpieczeń społecznych przez wymienione w art. 2 powyższego projektu ustawy przepisy, które zastąpiły ustawę z 1989 r. Po zmianach ustrojowych rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354) rozszerzyło przeznaczenie celów Funduszu na wspomaganie kościelnej działalności oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej oraz inicjatyw związanych ze zwalczaniem patologii społecznych. Jednak składki ubezpieczeniowe za duchownych odprowadzane przez Fundusz Kościelny stanowiły w ubiegłych latach nawet 95% wszystkich wydatków Funduszu. Uchwała Nr 148 Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1991 r. w sprawie statutu Funduszu Kościelnego (MP Nr 39, poz. 279) m.in. urealniła przepis z 1950 r. o opiniodawczym udziale przedstawicieli kościołów w zakresie dysponowania środkami Funduszu.

W budżecie Państwa na rok 2010 dotacja na Fundusz Kościelny wynosiła 90 mln zł.

Fundusz Kościelny zarówno w PRL jak i obecnie stanowi jedynie jedną z wielu dotacji publicznych na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych. Dotacje z budżetu państwa wypłacane są w myśl ustaw i przepisów wydanych na podstawie delegacji ustawowych. Natomiast jednostki samorządu terytorialnego oraz istniejące jeszcze przedsiębiorstwa państwowe w formie spółek prawa handlowego nie mają żadnych ograniczeń prawnych w dotowaniu kościołów i innych związków wyznaniowych – co pokazuje choćby przykład KGHM – Polska Miedź. Pełne wyliczenie wszelkich rodzajów dotacji bezpośrednich jest niemal niemożliwe. Najważniejsze z nich to pomoc w utrzymaniu i remontach zabytków, duszpasterstwo wojskowe, policyjne, BOR, Straży Granicznej i Straży Pożarnej, duszpasterstwo więzienne, duszpasterstwo szpitalne, celne, finansowanie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (w roku 2010 była to kwota 134.376 tys. zł), Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie (w 2010 r. dotacja w wysokości 20.850 tys. zł), Wyższej Szkoły Filozoficzno – Pedagogicznej Ignatianum (11.877 tys. zł), Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie (4.924 tys. zł), papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (5.815 tys. zł), Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (dawniejsza Akademia Teologii Katolickiej), Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (uczelni o charakterze ekumenicznej posiadającej o 2000 r. status uregulowany ustawowo), wydziałów teologicznych na uniwersytetach państwowych (w Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Szczecinie), dotowanie prowadzonych przez kościoły i inne związki wyznaniowe prywatnych szkół ogólnokształcących, zawodowych i artystycznych, zakładów służby zdrowia i opieki społecznej. W tym należy uwzględnić pensje dla ok. 15 tys. katechetów wypłacane z budżetu państwa. Wyżej podane kwoty dotacji są zaczerpnięte z opracowania *I. Matjasik „Kasa kościoła”,* w: *Kościół w Polsce – raport, dodatek specjalny do dziennika Rzeczpospolita, 9.12.2010, s. 16*. Pośrednią formą dotowania są ulgi podatkowe, celne oraz w opłatach sądowych.

W pierwotnym brzmieniu ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. Nr 29, poz. 154, art. 61 ust. 1 pkt 2) możliwości przywrócenia osobom prawnym Kościoła Katolickiego własności dóbr martwej ręki zostały ograniczone do przypadków, gdy w toku realizacji ustawy z dnia 20 marca 1950 r. nie przestrzegano przewidzianych w tej ustawie i w aneksie do protokołu z dnia 14 kwietnia 1950 r. wyłączeń od przejęcia gospodarstw rolnych proboszczów, biskupów, seminariów duchownych i domów zakonnych. Natomiast nowelizacja dokonana ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczpospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 107, poz. 459) – poprzez dodanie art. 70a znacznie

rozszerzyła możliwość rewindykacji dóbr martwej ręki. Inne kościoły i związki wyznaniowe skorzystały w bardzo małym zakresie z możliwości rewindykacji dóbr martwej ręki, natomiast podobnie jak Kościół Katolicki skorzystały ze wspomnianej wyżej możliwości otrzymania gruntów rolnych dla swych jednostek na Ziemiach Zachodnich i Północnych.
Ustawa z dnia 14 czerwca 1991 r. o finansowaniu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z budżetu państwa (Dz. U. Nr 61, poz. 259) była uzasadniana przede wszystkim upaństwowieniem liczącego około 7 tysięcy ha majątku rolnego Fundacji Potulickich, będącego jednym z głównych źródeł finansowania KUL. Przepis o finansowaniu KUL przez państwo został powtórzony w konkordacie z 1993 r. Jednak ostatecznie całe Państwowe Gospodarstwo Rolne w Potulicach, o powierzchni ponad 8 tysięcy ha (gdyż obejmowało ono także grunty należące poprzednio do innych właścicieli), zostało przekazane KUL-owi bez cofnięcia finansowania go przez państwo.

Brak jest opublikowanych danych o obecnej powierzchni gruntów rolnych należących do kościołów i innych związków wyznaniowych, chociaż Główny Urząd Statystyczny powinien dysponować takimi danymi na podstawie spisów rolnych. W publicystyce powtarza się liczba 160.000 ha tych gruntów. Zatem przejęcia przez państwo dóbr martwej ręki zostało zniwelowane. Tym samym upadł sens utrzymywania Funduszu Kościelnego.
Wobec tego proponuje się zniesienie Funduszu Kościelnego i obciążenie duchownych lub instytucji kościelnych i zakonnych całością składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i zdrowotne duchownych. Prawo nie może działać wstecz, dlatego art. 3 umożliwia poniesienie przez budżet państwa składek za 2011 r. na te ubezpieczenia także po zniesieniu Funduszu Kościelnego. Projekt ustawy nie narusza natomiast wszystkich innych rodzajów dotowania kościołów i innych związków wyznaniowych z budżetu państwa.

Konkordat z dnia 28 lipca 1993 r. nie zawiera przepisów dotyczących bezpośrednio kościelnych majątków rolnych i Funduszu Kościelnego, natomiast w art. 22 przewiduje celowość uregulowania na nowo spraw finansów kościelnych. Zmiana sposobu udzielania wsparcia finansowego przez państwo w odniesieniu do wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, wymaga dialogu z nimi. W przypadku Kościoła Rzymskokatolickiego konieczna jest opinia strony kościelnej w przedmiocie postulowanych zmian, która może być efektem prac dwóch Komisji Konkordatowych: rządowej i kościelnej, powołanych w 1998 r. po dokonaniu ratyfikacji konkordatu. W ramach Kościelnej Komisji Konkordatowej działa zespół przygotowujący zmiany zasad finansowania kościoła. W kręgach kościelnych również od lat prowadzona jest dyskusja o zmianach w modelu finansowania wspólnot parafialnych. W tym kontekście warto wskazać na przesłanie pierwszego Synodu Diecezji Opolskiej 2002 –

2005, które wskazuje na obowiązek wiernych świeckich dbania o materialną stronę funkcjonowania kościoła na miarę własnych możliwości (A. Szymański „Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej, w: Studia Teologiczno – Historyczno Śląska Opolskiego, nr 28/2008, s. 388). Powyższe zagadnienie wymaga także rozmów ze stroną kościelną w ramach wspólnej rządu i Konferencji Episkopatu Polski. Analogicznie zmiany dotyczące zniesienia funduszu kościelnego wymagają zaopiniowania przez pozostałe kościoły i inne związki wyznaniowe funkcjonujące w RP. W związku z tym konieczne będą rozmowy w ramach m.in. Komisji Wspólnej Rządu i Polskiej Rady Ekumenicznej, jak również Komisji Wspólnej Rządu i Aliansu Ewangelicznego.

Docelowo nowy model finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych mógłby polegać na m.in. przechodzeniu (wg uzgodnionego przez stronę państwową i kościelną harmonogramu) do opodatkowania działalności komercyjnej podmiotów kościelnych na zasadach ogólnych, zgodnie z równością podmiotów na rynku, zasadami uczciwej konkurencji i sprawiedliwym rozłożeniem ciężarów przemian społeczno – ekonomicznych w naszym kraju, zachowaniu dalszego finansowania z budżetu państwa inwestycji konserwatorskich obiektów sakralnych (wraz z zabezpieczeniami antywłamaniowymi). Mogło to by się odbywać poprzez rozdział grantów pieniężnych przez specjalną komisję działającą w strukturach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Decyzje tej komisji powinny być jawne i publikowane na stronach internetowych resortu, w zgodzie z zasadą jawności finansów publicznych. Warte rozwagi jest wprowadzenie w Polsce zbliżonego do rozwiązań włoskich, węgierskich, a także hiszpańskich zasad finansowania przez podatników wybranych kościołów i innych związków wyznaniowych – na zasadzie dobrowolności. Konstytucja RP w art. 53 ust. 7 wyklucza wprowadzenie w Polsce niemieckiego modelu przymusowego podatku kościelnego (*Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania)*. Ewentualna rubryka w formularzu podatkowym PIT o zadeklarowaniu przez podatnika przynależności do określonego wyznania stanowiłaby pogwałcenie normy konstytucyjnej, chociaż model niemieckiego podatku kościelnego jest o tyle klarowny, że na dany kościół nie płacą podatku ludzie, którzy do niego nie należą. Jednakże nie zmienia to faktu, że również w Niemczech poza systemem tego podatku kościoły także otrzymują od państwa pewne dotacje.

Do zmiany systemu funkcjonowania kościoła w państwie skłania również i to, iż od wielu lat źródłem dochodów parafii, diecezji, zakonów i innych podmiotów kościelnych jest ziemia. Według różnych obliczeń kościół rzymskokatolicki w Polsce posiada ok. 100 tys. ha.

Należy podkreślić również, iż źródłem dochodów dla kościelnych osób prawnych są również darowizny na cele kultu religijnego. W roku 2009 wg danych Ministerstwa Finansów wynosiły one 62 mln zł *(I. Matjasik „Kasa kościoła”, w Kościół w Polsce – raport, dodatek specjalny do dziennika Rzeczpospolita, 9.12.2010, s. 16*).

W kontekście porównawczym należy wspomnieć, iż w związku z światowym kryzysem ekonomicznym np. socjalistyczny rząd Grecji partii PASOK kierowanej przez Jeorijosa Papandreu podjął decyzję w 2010 r. o opodatkowaniu nieruchomości tamtejszej Cerkwi Prawosławnej, które do tej pory nie były objęte tą daniną publiczną. Kierowany w latach 2009 – 2010 rząd Republiki Czeskiej przez Jana Fischera podjął decyzję o odłożeniu na bliżej nieokreślony czas negocjacji z Czeską Konferencją Episkopatu Kościoła Rzymskokatolickiego negocjacji nt. odszkodowań za przejętą przez państwo własność kościelną po zmianie ustroju w 1948 r. Motywem tego działania był również kryzys czeskich finansów publicznych.

Projekt ustawy nie dotyczy problematyki uregulowanej prawem Unii Europejskiej, które nie zajmuje się sprawami majątkowymi i finansowymi kościołów i innych związków wyznaniowych, pozostawiając je w wyłącznej gestii ustawodawstw poszczególnych państw członkowskich.

Wejście w życie przedmiotowej regulacji nie niesie za sobą obciążeń dla budżetu państwa, ani nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla jednostek samorządu terytorialnego.

Przedłożony projekt ustawy nie był poddany konsultacjom społecznym w rozumieniu art. 34 ust 3 Regulaminu Sejmu RP.

Warszawa, 23 grudnia 2011 roku

BAS-WAPEiM-502/11

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia prawna**
**w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Marek Balt)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2009 r. Nr 5, poz. 47, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

## 1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt ustawy przewiduje:

- zmianę tytułu, preambuły, art. 1, art. 7 oraz uchylenie artykułów 8 – 11 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U. Nr 9, poz. 87, ze zm.),
- zmianę art. 4, art. 7 oraz art. 16 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.),
- zmianę art. 86 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027, ze zm.).

Projekt zmierza do uchylenia podstawy prawnej utworzenia i organizacji Funduszu Kościelnego oraz do zmiany zasad odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne i chorobowe osób duchownych.

Proponowana ustawa ma wejść w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku.

**2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem**

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii, o których mowa w projekcie ustawy.

**3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej**

Przepisy projektu nie należą do materii regulacji prawa Unii Europejskiej.

**4. Konkluzja**

Przedmiot projektu ustawy o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Szef Kancelarii Sejmu

Lech Czapla

Warszawa, 23 grudnia 2011 roku

BAS-WAPEiM-503/11

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia**
**w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Marek Balt) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Projekt ustawy przewiduje:

- zmianę tytułu, preambuły, art. 1, art. 7 oraz uchylenie artykułów 8 – 11 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U. Nr 9, poz. 87, ze zm.),
- zmianę art. 4, art. 7 oraz art. 16 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.),
- zmianę art. 86 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027, ze zm.).

Projekt zmierza do uchylenia podstawy prawnej utworzenia i organizacji Funduszu Kościelnego oraz do zmiany zasad odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne i chorobowe osób duchownych.

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej** w rozumieniu art. 95a Regulaminu Sejmu.

Szef Kancelarii Sejmu

Lech Czapla

**PREZES**
ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Warszawa, dnia 08 lutego 2012 r.

991100/0220-8/2012/SK

SEKRETARIAT SZEFA KG
Lp.: .....
Data wpływu 09.02.2012

**Pan**
**Lech Czapla**
**Szef Kancelarii Sejmu**

Szanowny Panie Ministrze

W związku z otrzymanym do opinii, przy piśmie z dnia 12 stycznia br., znak: GMS-WP-173-9/12, poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw, uprzejmie informuję, że z punktu widzenia wykonawcy, zgłaszam następujące uwagi.

1. **Do art. 2 pkt 1**

Projekt zakłada skreślenie art. 4 ust. 2 lit. f ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 Nr 205, poz. 1585 ze zm.), który zawiera definicję płatnika składek w stosunku do osób duchownych. Skreślenie tego punktu spowoduje, że z ustawy zostanie usunięty podmiot odpowiedzialny za rozliczanie, wypełnianie i składanie dokumentów zgłoszeniowych i rozliczeniowych za ubezpieczonych. Brak będzie także podmiotu odpowiedzialnego za opłacanie składek. W konsekwencji uniemożliwi to przymusowe dochodzenie nieopłaconych w terminie składek. Tym bardziej, iż projekt w swoich dalszych punktach wskazuje jedynie podmioty odpowiedzialne za finansowanie składek, co nie jest tożsame z pojęciem obowiązku opłacenia składek.

2. **Do art. 2 pkt 3 lit. a**

Proponowane brzmienie art. 16 ust. 10 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie uwzględnia ubezpieczenia wypadkowego. Ponadto niezasadne jest również odwoływanie się do art. 9 ust. 1a skoro intencją projektowanej ustawy jest rezygnacja z finansowania składek przez Fundusz Kościelny to projekt powinien regulować finansowanie składek za wszystkich duchownych.

3. **Do art. 2 pkt 3 lit. b**

Z proponowanych zmian wynika, że płatnikiem składek będzie zawsze duchowny na własne ubezpieczenia. Tym samym jako podmiot finansujący składki w całości (co przekłada się na zasady wypełniania dokumentów rozliczeniowych) powinien zawsze być wskazany duchowny. Za prawidłowość rozliczania i opłacania składek odpowiada wyłącznie płatnik składek. Kwestia ewentualnego przekazywania duchownemu środków na pokrycie składek przez instytucje diecezjalną lub zakonną zgodnie z projektowanym

ust. 10a wykracza poza zakres ubezpieczeń społecznych i nie powinna być regulowana ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych. Niezasadnym wydaje się również nakładanie na wspomniane instytucje obowiązku informowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ani też przyjmowania przez Zakład powiadomień o których mowa w art. 16 ust. 10a projektowanej ustawy.

Ponadto biorąc pod uwagę powyższe do projektowanych zmian ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.) z uwagi na fakt, iż płatnikiem składek ma być duchowny, wydaje się być niezasadnym dodanie do art. 86 ust. 4 zwrotu: „przez zwierzchnią krajową instytucję diecezjalną lub zakonną".

**4. Do art. 3**

Wątpliwości budzi również zapis w zakresie w jakim nie uwzględnia dotacji na pokrycie składek na ubezpieczenie wypadkowe, należnych za rok 2011 które nie zostaną sfinansowane ze środków Funduszu Kościelnego w 2011 r. oraz przez duchownych, instytucje diecezjalne i zakonne. Należy zaznaczyć, iż korekty dokumentów rozliczeniowych jak również dokumenty pierwszorazowe za wszystkie okresy rozliczeniowe sprzed daty wejścia w życie ustawy mogą wpływać do Zakładu za duchownych jeszcze przez wiele lat. Jeżeli płatnikom składek bez ograniczenia czasowego (tj. do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy) będzie przysługiwało wykazywanie w dokumentach rozliczeniowych finansowania z Funduszu Kościelnego, to powinno przekładać się na zabezpieczenie pokrycia tych składek.

**5. Do art. 4**

Ze względu na to, że projektowane zmiany wymagają przygotowania systemu informatycznego Zakładu do obsługi dokumentów rozliczeniowych za osoby duchowne, w szczególności zmian w:

- oprogramowaniu odpowiadającym za przyjmowanie i weryfikacje dokumentów zgłoszeniowych i rozliczeniowych,
- oprogramowaniu odpowiadającym za systemowe tworzenie dokumentów
- wydania nowej wersji programu Płatnik i oprogramowania e_płatnik

konieczne jest w zakresie art. 4 wydłużenie vacatio legis minimum 6 pełnych miesięcy, z zastrzeżeniem, że przepisy powinny wchodzić w życie od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu w którym upływa 6 miesięczne vacatio legis.

Z poważaniem

Zbigniew Derdziuk

**PIERWSZY PREZES**
**SĄDU NAJWYŻSZEGO**
**RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Warszawa, dnia 30 stycznia 2012 r.

**BSA I - 021 - 9/12**

SEKRETARIAT SZEFA KS
L.dz. .....
Data wpływu 31.01.2012

**Pan**
**Lech CZAPLA**
**Szef Kancelarii Sejmu**

Szanowny Panie Ministrze!

W odpowiedzi na pismo z dnia 12 stycznia 2012 r., GMS-WP-173-9/12 uprzejmie informuję, że Sąd Najwyższy nie zgłasza uwag do ***poselskiego projektu ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw***.

Z poważaniem

Stanisław Dąbrowski

**Stanisław DĄBROWSKI**

Rzecznik
Ubezpieczonych
www.rzu.gov.pl

**Aleksandra Wiktorow**

SEKRETARIAT SZEFA KS
L.dz. .....
Data wpływu 23 02 2012

Warszawa, dnia 21.02.2012r.

RU/ 17 /MD/12

Pan
**Lech Czapla**
Szef
Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie,

W związku z prowadzonymi pracami nad poselskim projektem *ustawy o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego oraz niektórych innych ustaw,* pragnę Pana poinformować, iż do przedstawionego do opinii projektu uwag nie zgłaszam.

Jednocześnie pozwolę sobie zwrócić uwagę, iż zgodnie z treścią art. 5 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz. U. Nr 124, poz. 1153, z późn. zm.), Rzecznik Ubezpieczonych reprezentuje interesy osób ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych, uczestników pracowniczych programów emerytalnych, osób otrzymujących emeryturę kapitałową lub osób przez nie uposażonych. Tym samym, kwestia płatników składek na ubezpieczenie emerytalne duchownych znajduje się poza zakresem kompetencji Rzecznika Ubezpieczonych.

Z poważaniem